

NEVRUZ/YENİGÜN

Dünyada , Avrasya, Ortadoğu, Anadolu, Mezopotamya, Kafkasya, Kuzey ve Orta

Amerika

yörelerinde yaşayan uluslarda her yıl 21 Mart

ta ortak özelliklerle

kozmogonik bir şenliğe raslanmaktadır. Yörelere ve uluslara göre değişen isimler

alan bu kozmogonik şenlik, özünde her dilde

Yenigün=Yeniden doğuş

anlamındadır

.Avrasya kıtasında tarihsel süreç içerisinde geniş bir alana yayılmış Türk ulusunun

değişik boylarında bu şenlik

Noruz adıyla kutlanmış ve hal

kutlanmaktadır. Kelimenin Gök=Köktürkçe

deki orijinali A

Anar=Nar ile

Oghuz kelimelerinden oluşmaktadır.

Nar, kadim

Kutlu

Meyvesi

□ olup bereketi ,

fırka-

i Naci olarak isimlendiren yani cehennemden kurtulmuş bir ulus olarak betimleyen

Türklerin Tanrıdan aldıkları

□ Yüce Bilinç=İla

kelime

olarak

□ Yüce bilincin b

olup

kutlu bir gündür.Nar çiçeği ilkbaharın ilk ayı olan Mart ayında açmaya başlar ve

dünyaya doğanın ve yeryüzünde yaratılan herşeyin tekrar doğuşunu hatırlatır.Tarih

içinde milattan binlerce yıl önce Atayurttan çıkarak doğu ve batıya göçeden Proto

Türk boyları gittiklere her yöreye kültürlerini ve inanışlarını da taşımışlardır.Bu

bağlamda tüm Avrasya ,Ortadoğu ,Anadolu ve Kafkaslarda kurulan kentlere,

tapınaklara ve Kybele/Sibel isimli

□ Umay Ana

Nar

motifleri kazınmış, bu motif çeşitli ulusların sancaklarında yer almış ve

sikkelerine basılmıştır.Kahinlerin kehanette bulunduğu büyük tapınaklar olan

Pessinus,Sinda,Katyanda,Didim Apollon ve Salamon tapınaklarında Nar meyvasının

çekirdeklerine bakılarak ulusların ,ülkelerin ve kralların gelecekleri ve

verimlilikleri üzerinde kehanetlerde bulunulmuştur.Zamanla kutsal dinlerin ortaya

çıkmasıyla da önemini yitirmeyen bu bereketli kutsal meyva, hiristiyan fresk ve

ikonalarında da çok miktarda görülmektedir.Kutlu Nar meyvasının ☐yeniden

Doğuş ☐ile

olan paralelliği dünyada yaşanan son Tufanden sonra Nuh ☐un gemisinin g

gündüzün eşit olduğu 21 Mart günü Tanrı dağının Hantengri tepesine konması ile

başlamıştır.Orta Asyada Orhun ve Yenisey anıtları olarak isimlendirilen Tonyukuk

Yazılıtaşının dördüncü satırında ☐Tufan Tüsenrassından

dünyaya yayılışı ☐ şöyle anla

edeceğinin bildirmesinden sonra kıyam başlamıştır.Bu kıyamdan kurtulan Altın

soylu

Gök_köktürklerden dağda taştta kalmış yediyüz kişi Nuh=Tufanyayok=Tonyukuk

önderliğinde cehennemden kurtulmuştur.Bu kurtulan insanlardan iki bölümü sıcak

ülkelere,bir bölümüm de dağlı ve yağışlı ülkelere göç ederek yayılmıştır.Bu

insanların başındaki önder ise Tonyukuktur ☐Tufan kutsal

gün

sürmüş ve bu süre içinde tüm yeryüzünü sular kaplamıştır.İçinde Nuh ve küçük oğul

Yafes ☐in bulunduğu birinci

tepesine,büyük oğul Sam ☐ın bulunduğu

Ham ☐ın

bulunduğu üçüncü gemi ise Orta Afrikadaki Elgon Dağına konmuş ve böylece

Ham □dan

zenciler,Sam

□dan samioğulları,İsrailoğulları

türmişlerdir.Tanrı dağına konan geminin içindeki Yafes □den

Türkler,Aryanlar,Yaban=Japonlar,Kitaylar,Run

□lar,Selcuk=Keltikler ve

Nartlar(Kafkas

halkları) türemişlerdir.Gemide bulundukları son 7 günde kalan son 7 çeşit yiyeceğı

bir kazanda kaynatarak

□Aşura=Kutlu

olan

□nar□ın tanelerini ekerek yiyen Yafes kavminin torunları bunu hiçbir zaman

unutmayarak ,her 21 Mart Noruz=Yeniden doğuş gününde 7 çeşit yiyecekten Aşure

pişirmekte ve 7 çeşit çerez ,7 çeşit meyva ve 7 çeşit çörek yaparak bunları

dostlarına ve kunuklarına ikram etmektedirler.Kırlarda ve kentlerde büyük

meydanlarda toplanarak at,cirit ve güreş yarışmaları yapmakta

□Tongal□isimli

büyük

bir ateşin etrafında türküler söyleyip eğlenmektedirler.Töreye göre eğlence sonunda

herkes bu kutlu Tongal ateşinin üstünden 7 kez atlayarak kötülüklerden

arınmaktadır.Bugün onlar için

üYeniden doğuş günühenhemden

/Kıyamdan

kurtuluş

un bir şenliğidir

yadetmekte ,cehennemden kurtuluşlarını sevinerek yeniden başlayan yeni yeryüzü hayatlarını kutlamaktadırlar.Göç ettikleri her yöreye Türk boyları tarafından taşınan bu töre,bazı komşu kavimlerce de kabul görerek kutlanmış ve halen kutlanmaktadır.

Tarihe bakıldığında bu kozmogonik bayramın Sümerlerce yeniden doğmak anlamına gelen

Akitil adıyla kutlandığı görülmektedir.Yeniden canlanışın tanrısı ise

Tamus

dur.Diğer bir m

adını

vererek kutlamışlardır.Bu yeniden doğuş bayramı Babillilerce

Zagmut ad

aynı

içerik ile Nisanın ilk haftasında kutlanmaktaydı.En eski Prototürk iskit

boylarından olan Etrüslerde de Tanrı Turmuş adına her yıl Mart ayında yeniden

doğuş

ve türeyiş bayramları kutlanmaktaydı.Bu bayramlarda ok atma,demir dövme ve at

yarışları düzenlenmekte ve insanlar atlarıyla büyük ateşlerden

atlamaktaydılar.Etrüsklerde yeniden doğuş şenliklerinde Türklerin ortak

Asena

yeniden türeyiş efsanesi

□ Romus ve Romulus

emzirilmesi şeklinde ozanlar tarafından manilerle anlatılmaktaydı. Mısırlarda ise

Hyksos yani Gökoğuzların milattan önce 17.yy.da Mısır'a girmesinden ve Töre □ yi

oralara taşımasından sonra

□ Amaon Ra

yani

yakınlaşan Güneş isimli bayramda yeniden doğuş , doğanın tekrar uyanışı ve Doğa

tanrıçası Osiris

□ in yeniden do

büyük Amon Ra tapınağında Karnak ve krallar vadisindeki yer altı mezarlarının

bulunduğu yörelerde yapılmaktaydı. Anadolu halkı Luwilerde ise Ana tanrıça

Kybelenin

erkeği olan

□ attis=Adonis □ adına doğa

kutlanmıştır. Bu

şenliklerde Anadoluda Pessinus, Truva ve Katyanda da bulunan Kybele ve Adonis

tapınaklarında ki kutsal odalarda Ateş yakılmakta ve tüm halkın katılımıyla coşkun

bir şekilde kutlanmıştır. Bu şenliklerde doğada yeni çiçek açmış ve filizlenmiş

flora üstüne kurban edilen koç kanı dökülerek ayinler yapılmakta ve Tanrıya dua

edilmekteydi. Yine Antik çağda Anadoluda Hititlerde yeniden Doğuş ve bereket

tanrısı

Telepinu adına gece ve gündüzün eşet olduğu 21 Mart

□ ta şenlikler ya

yarışmalar düzenlenmekteydi.Anadoludaki gelenekler batı Anadolu halkı İonlarda

□Demeter□,Galatlarda aynen Kybele,friglerde ve Likyalılarda ise □Artemis□adıyla

devam etmiştir.Aryanlarda en baş şenlik olarak kutlanan Nevruz,Firdevsiye göre

Perslerde Orta Asya kökenli Maniizm ve Mitraizm etkisiyle □Mihr □adıyla

kutlanmıştır.Daha sonra Azerbaycanda ortaya çıkan Zerdüşizmde de aynı Nevruz

aynı

içerikle şenliklerle kutlanmıştır.Çin kaynaklarında milattan yüzlerce yıl önceleri

Türk boylarının 21 Mart günü ovalarda ve düz alanlarda biraraya gelerek

meydanlarda

□Tongal□isimli büyük ateş yakıp 7 kez üzerinden at ile atladıkları,birlikte yemek

yiyerek türküler söyleyip çeşitli at ve güreş oyunları düzenledikleri

anlatılmaktadır.Bu şenliklerde Türklerin birbirlerine soğan kabuğu ile boyanmış

yumurta hediye ettikleri belirtilmektedir.Türkler tarafından kullanılan 12 Hayvanlı

Türk Takvimi bu kurtuluş gününü yani 21 Mart

□ı başlangıç olarak

almaktadır.Biruni

11.yy.da Ön ve Orta Asya halklarında yılbaşı olarak Nevruz

□un kutlandığınd

bahsetmektedir.Selçuklu devletinin ünlü veziri Nizamül Mülk yazdığı

Siyasetname □de

Yılbaşı olarak Nevruz

□un Türkler ara

Hakanı Melik Şah zamanında 21 Mart

1 başlangıç

düzenlemeyle Meliki Takvimi ortaya çıkarılmış ve bu takvim de 21 Mart

1 Yeniyıl

olarak almıştır.Böylece Selçuklu devletinin Mali sistemi bu takvime göre yapılarak

ilk mali dönem olarak bu günden itibaren vergi toplanmaya başlanmıştır.. Kaşgarlı

Mahmut ünlü yapıtı Divan-ı Lügat-i Türkde Türklerde Yeni yıl başlangıcının 21

Mart

olduğunu söylemektedir.Bugün Türk boylarınca göktürkçe

Beyrem=Bayram

olarak

isimlendirilmiş ve kutlanmıştır.Afganistan ve Hindistanda Nevruz bilhassa

Babürlüler zamanında yoğun olarak kutlanmıştır.Hindistanda yaşayan Parsilerce ve

güney Taciklerince

Jamschedi Nawroz adıyla kutlan

görülmüştür.Akkoyunlu Türkmenlerinin ünlü hakanı Uzun Hasan tarafından

düzenlenen

ve Akkoyunlu Kanunuları olarak da bilinen yasa sisteminde 21 Mart yani Nevruz

günü

takvim başı olarak alınmış ve Anadolu

da da İlk vergi

göre

başlatılmış ve günümüze kadar devam etmiştir.Osmanlı döneminde Nevruz

un ne

denli

yoğun kutlandığı osmanlı şiirinde nevrüz

□un ne kadar büyü

anlaşılmaktadır.Ayrıca IV Murad nevrüz ile ilgili bir şiir yazmıştır.Günümüze kadar

ulaşan bir nevrüz geleneği olan Manisa mesir şenlikleri bir nevrüz geleneğidir.Kayı

boyunun Karakeçili oymağının bugün

□Yörük bayra

yıldır 21 Mart

□ta Ertuğrul Gaz

□nin türbesi otra

ve güreş oyunları düzenleyerek kutladıkları şenlik yeniden doğuş nevrüz

şenliğidir.Ayrıca Bektaşî geleneğine göre kurulmuş Yeniçeri ocağında Nevruz büyük

çoşkuyla kutlanmakta ve hatta bu şenliklere padişahlar bile katılmaktaydı.Bu

şenlikler 1826 da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla birlikte osmanlı yönetim

çevresinde ve sarayda gündemden düşmüş sadece halkın yöresel olarak kutladığı bir

şenlik haline dönüşmüştür.Anadolu Türklerinin Bektaşî,tahtacı,alevi,batini ve

yesevi boylarında Yörük ve Nevruz adıyla,sünni boylarında ise

□hıdırellez□ a

kutlanmıymaya devam etmiştir.Bu her iki şenlik de özünde ve içeriğinde aynı milletin

aynı bayram ve aynı düşüncenen farklı isimlere sahip yorumlarıdır.Büyük Atatürk

1922 yılında bizzat Kavaklıderer bağlarında Nevruz şenliğini kutlamıştır. Ortadoğu

kökenli olan Musevilik ve İseviliğin de bu büyük kültürel aktiviteden etkilenmesi

gayet doğaldır.Bu bağlamda Musevi inancına göre Musa peygamberin Firavun

baskısından yahudileri kurtardığı günün bayramı olan

□Pesah□ ile İsev

peygamberin yeniden doğuşu anlamında kutlanan

☐Paskalya☐ da ay

yeniden

varolmayı simgelemekte olup Nevruz

☐un birer versiyonlarıdır.

Bugün tüm Türkeli

ğiderveTürde boygirdimselastançdan

olursa olsun tüm Türk boylarında aynı anlam ile Yeniden Doğuş yani Nevruz

kutlanmaktadır.Türk ulusunun en büyük töresel bayramı bu

gündür.Müslüman,İsevi,Musevi,Şamanist ve Budist tüm Türkler aynı folklorik ve

töresel özelliklerle kutlanan Yeniden Doğuş yeryüzünün bugün en yaygın kutlanan

töresel bir şenliği olma özelliğine de sahiptir.Kafkaslarda Kuman,Karaçay,

Azeri,Malkar,Karaim,Kumuk,Nogay,Peçenek,Tatar ve Hazarlarda,Ortadoğuda tüm

halklarda,İran

öldavtBalkaslarca,Anad

Makoden,Arnavut,Kuman,Gökoğuz ve Traklarda ve Kuzey Amerikadaki kıızılderili

boyları

ile Orta Amerikadaki Aztek ve Maya

☐larda geniş

ve

Aztekler bu kurtuluş ve yeniden doğuş günü anısına Peru Urubambanın gorge

bölgesinde Macha Piccu,Titicaca gölü kenarında Tiahuanaco piramitleri ve güneş

kapısını inşa etmişlerdir.Her yıl 21 Mart

□ta bu ve bunun gib

nevruz şenlikleri kutlanmaktadır.Diğer Güney Amerika yerlilerinden Şili

□deki

Diagaita(Dağata) ,Bolivya'daki Aravak,Mayo ve Manası kıızılderililerinde her yıl

Mart

ayında yapılan Yeniden Doğuş Şenliklerinde Şaman Büyücüler törenleri idare etmek

için bazı kişiler görevlendirir.Tarihsel süreç içinde Sibirya

Saka,Çutca,Hakas,Telvit ve Tuva bölgelerinden Kuzey ve Orta Amerikaya geçen

Prototürk boylarından olan kıızılderililerde de nevruz aynı folklorik özelliklerle

kutlanmaktadır.Kaliforniya yöresinde yerleşik Yurok,Hupa,Yuki,Karuk,Modok ve

Maydu

kabilelernide Mart ortalarında kutlanan yeniden doğuş bayramı bir Şaman büyücüsü

tarafından yönlendirilmekte ve meydanda ateş yakılıp etrafında dansedilmektedir.Bu

kabilelerin inanışına göre köyün ortasına dikilen ve yeryüzünün direği olmarak

algılan büyük bir direk aynı zamanda bir ve tek olan Tanrı

diy.Bu imgelemekte

Büyük Ruh(Great Spirit),Manitu(Tanrı) ve Wakan Tanka(Kutsal Ruh) olark da

isimlendirilen

□Gök Tanrı□dır.T

tırmanan Şaman büyücüsü mistik dünya ile kabile arasındaki ruhsal köprüyü

kurmaktadır.Kuzey Amerikadaki Crow(Karga) ve Kutenai(Kutanay) kıızılderilileri

köy

ortasına dikilen kutsal direği Göktanrıya bağlılık anıtı olarak görmektedirler.Bu
ulu Direk aynen Tuva,Hakas ve televit Türklerinde bulunmakta ve direğe tırmanış
bir

ibadeti sembolize etmektedir.Batı Kaliforniyada bulunan Yurok(Yörük) ve

Delaware

deki Lenape ve C

ayında

Yeni Yılın Başışenlikleri kutlanmaktadır.Önceleri meydanlarda kutlanan bu
şenlikler bugün dört köşesinde evren ve ortada büyük Göktanrı direğinin bulunduğu

kutsal evlerde kutlanmaktadır.Yenilen yemekler ve danslarla Göktanrıya minnet

duyguları dile getirilmektedir.New Mexikodaki Zunai (Sonay),Tewa(Tuva) ile

Arizonadaki Hopi(Kop) kıızılderililerinde Şaman büyücüler eşliğinde gizli tören

odalarında mart ayında yapılan bereket,yağmur ve doğanın yeniden canlanması

törenlerinde Göktanrı ve ulu Ata Koko

ya dualar edil

toprağa atılmaktadır.Bu törenlerde yakılan bir ateş etrafında sıhhat ve enerji

sembolü olarak Geyik ve Yılan dansları yapılmaktadır.Kuzey Amerikada yaşayan

Kün-

anaa(Günana) kıızılderilileri Altay Türklerinin Güneş ve Hayat Tanrıçası Günana

adını almışlardır.Bunlara bağlı oymaklar olan Athapascan(Atabaşkan) ve

Beaver(Kunduz) kabilelerinde Gök Tanrının yaratığı üç katmanlı ve dört köşede

direkler üzerindedir.Bunlar tören meydanına büyük bir kutsal direk dikmekte ve bunun etrafında dansetmektedirler.Mart ayında yaptıkları yeniden doğuş töreninde Tanrı ,Doğa ve Evren ruhlarına dualar ederek kurbanlar kesmekte ve birlikte yemekler yemektirler.Aynı yönde törenlere Kuzey Kanada ve British Columbia'daki

Siux(Su),Tanaina(Tanana) ve Kunduz kızılderilerlerde de rastlanmaktadır.Bunlar Mart

ayında yapılan bu yeniden doğuş törenlerinde Ateşe et atarak onu harlamaktadır ve böylece Ateş

ne olan saygı

Ay

adını vermişlerdir

Doğanın

Yeniden Dirilişi şenlikleri kutlanır.Navajo ve Apaçi

iler Mart ayında D

canlanması kutlamakta ve buna bağlı olarak yazın yağmur yağması için dua etmektedirler.

SÜTÜN BUNLARDAN ANLAŞILDIĞI ÜZERE

NEVRUZ

DOĞUŞ

TÜRK BOYLARININ BİR

KURTULUŞ GÜNÜ OLUP ,TÜRK ULUSUNUN TÖRESEL VE FOLKLORİK

MOTİFLERİNİ TAŞIMAKTADIR.

Saygılarımla

SERHAT KUNAR

T

TARİH ARAŞTIRMACISI

□ YAZAR

T

TÜRKİSTAN İPEKYOLU DEVRAN KEŞİF GRUBU BŞK.

T

TEL:02422483561

e-mail:serturko@turk.net